

Monika Bąk

Inicjatywa „16+1” z perspektywy krajów Europy Środkowej i Wschodniej

OBOR i „16+1” to dwa chińskie programy dotyczące współpracy z partnerami europejskimi. Inicjatywa współpracy 16 krajów Europy Środkowej i Wschodniej z Chinami jest propozycją skierowaną dla tej części Europy, która nazywana bywa niekiedy „bramą do Europy”, w skład której wchodzi 11 krajów Unii Europejskiej.

O ile kierunki działań strony chińskiej wydają się być zrozumiałe i uzasadnione potencjałem społeczno-gospodarczym oraz dynamiką rozwoju Państwa Środka, to program ten nie jest jednoznacznie odbierany w Europie Środkowej i Wschodniej (EŚW) i z pewnym dystansem postrzegany przez instytucje Unii Europejskiej, które wskazują zagrożenia w długookresowej perspektywie politycznej, społecznej i gospodarczej integracji europejskiej.

Należy przy tym zauważyć, że w czterech krajach UE (Wielka Brytania, Niemcy, Francja, Włochy) inwestycje chińskie w ostatnich latach przekraczają zaangażowanie finansowe Chin w całej grupie 16 krajów EŚW. Nie jest to więc dla Chin region w Europie najważniejszy pod kątem inwestycyjnym. Kluczową kwestią jest, by inicjatywa „16+1” przynosiła korzyści dla obu stron (*win-win*), co podnosi często strona chińska, ale pozostaje nieoczywistym motywatorem intensyfikacji współpracy w Europie.

Celem niniejszego artykułu jest ocena podłoża relacji gospodarczych między Chinami a krajami EŚW, w kontekście formułowania zakresu i kierunków tej współpracy umożliwiającej osiągnięcie korzyści w zakresie rozwoju infrastruktury i wzajemnych powiązań. Analiza dotyczy 16 krajów EŚW: Albanii, Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Czarnogóry, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Macedonii, Polski, Rumunii, Serbii, Słowacji, Słowenii i Węgier. Poruszone są aspekty zależności inicjatywy „16+1” z programem OBOR, dotychczasowych osiągnięć programu, postrzegania współpracy przez pryzmat bezpośrednich inwestycji zagranicznych oraz poszczególnych państw EŚW-16.

Inicjatywa „16+1” a Nowy Jedwabny Szlak

Jedną z najważniejszych kosztochłonnych i wielowymiarowych koncepcji, powstałych w ostatnich latach we współczesnym świecie, jest idea nawiązująca do historycznego Jedwabnego Szlaku, czyli połączenia Państwa Środka z kontynentem europejskim. Inicjatywa, która znana jest pod wieloma nazwami: wspomnianego Nowego Jedwabnego Szlaku, Jeden Pas Jedna Droga (OBOR – One Belt One Road) lub Inicjatywa Pas i Droga (BRI – Belt and Road Initiative), została zainicjowana w tej nowej odsłonie przez Prezydenta Chin Xi Jinpinga pod koniec

2013 r. Ta strategiczna koncepcja pierwotnie dotyczyła wizji szlaków lądowych i morskich, które przełożą się na wielkość wymiany handlowej, inwestycji oraz zintensyfikują kontakty społeczne [García-Herrero, et al., 2017]. W chińskiej retoryce, OBOR to budowa światowej wspólnoty i powszechne jest odnośnienie do sytuacji *win-win*. Jest to wielki projekt, nie tylko infrastrukturalny, ale też logistyczny i ekonomiczny, który pozwoli na ekspansję ekonomiczną Chin oraz otwarcie dla chińskich przedsiębiorstw nowych rynków i nowych możliwości inwestycyjnych. Od 2013 r. inicjatywa Belt and Road była dopracowywana i obecnie jest w praktyce realizowana. O jej światowym znaczeniu świadczy Forum Belt and Road, które odbyło się w Pekinie w maju 2017 r., na którym pojawili się przedstawiciele z ponad 100 krajów.

Inicjatywa Belt and Road, mająca na celu połączenie Azji, Europy i Afryki, dotyczy nie jednego symbolicznego szlaku, ale w rzeczywistości kilku tras, które w oparciu o rozbudowę międzynarodowych połączeń transportowych utworzą korytarze współpracy gospodarczej, zarówno lądowe jak i morskie. Do głównych celów OBOR zaliczono nie tylko sfinalizowanie przedsięwzięć infrastrukturalnych, ale postawiono również inne ambitne zadania: koordynację działań na szczeblu politycznym, powiązania infrastrukturalne, wolny handel, integrację finansową oraz zacieśnianie więzi międzyludzkich.

W pierwszym zadaniu chodzi o wypracowywanie, w drodze konsultacji i planów, wspólnych przedsięwzięć i wskazywanie ścieżek rozwoju współpracy międzynarodowej lub regionalnej. W zakresie powiązania infrastrukturalnego wskazano na priorytetowe traktowanie inwestycji, których celem jest usuwanie barier i wąskich gardeł w głównych międzynarodowych korytarzach transportowych, przyspieszenie budowy obiektów infrastruktury portowej oraz poprawa połączeń intermodalnych, a ponadto rozwój linii kolejowych, autostrad, dróg lotniczych, portów morskich i lotniczych, sieci telekomunikacyjnych, a również infrastruktury rurociągowej. Aby ułatwić handel, podejmowane są kroki w celu zmniejszenia barier inwestycyjnych i handlowych, obniżenia kosztów handlu i inwestycji, a także promowania regionalnej integracji gospodarczej. Kolejne zadanie to stymulowanie wzrostu wymiany handlowej poprzez inwestycje oraz wzmocnienie współpracy międzynarodowej. W odniesieniu do integracji finansowej podjęte są działania w celu poprawy koordynacji polityki pieniężnej, rozszerzenia zakresu rozliczania w walucie lokalnej i wymiany walut oraz pogłębienia wielostronnej i dwustronnej współpracy finansowej, utworzenia instytucji finansowych zajmujących się rozwojem regionalnym, wzmocnienie współpracy w zakresie monitorowania ryzyka finansowego i zwiększenie zdolności zarządzania ryzykiem finansowym.

Tablica 1 Źródła finansowania programu OBOR

Banki międzynarodowe	Kapitał
Asian Infrastructure Investment Bank	100 mld USD
New Development Bank	100 mld USD
Silk Road Fund	40 mld USD + 15 mld USD
Banki chińskie	
China Development Bank	421 mld RMB
Export-Import Bank of China	150 mld RMB
Bank of China	294 mld RMB
Industrial and Commercial Bank of China	356 mld RMB

Źródło: opracowanie własne na podstawie: García-Herrero [2017].

W zakresie więzi międzyludzkich podejmowane są działania na rzecz promowania wymiany i dialogu między kulturą chińską a innymi społecznościami wokół Nowego Jedwabnego Szlaku.

Z ekonomicznego punktu widzenia jednak zasadniczym warunkiem powodzenia inicjatywy Nowego Jedwabnego Szlaku jest odpowiednie zbudowanie mechanizmów finansowych. Główne źródła finansowania przedstawiono w tablicy 1.

Specjalnie dla inicjatywy OBOR przeznaczony jest fundusz Silk Road Fund. Założony został z kapitałem 40 mld USD, z zamysłem inwestowania głównie w infrastrukturę i zasoby, a także we współpracę przemysłową i finansową. Fundusz został utworzony w grudniu 2014 r., w formie spółki z ograniczoną odpowiedzialnością przez chińską państwową instytucję zajmującą się wymianą międzynarodową, China Investment Corp., Export-Import Bank of China oraz China Development Bank. Fundusz działa na zasadach rynkowych i zgodnie z międzynarodowym ładem finansowym. Z kolei Azjatycki Bank Inwestycji Infrastrukturalnych oraz Nowy Bank Rozwoju to nowe instytucje finansowe, oferujące państwowe i pozarządowe finansowanie projektów w dziedzinie energii, transportu i telekomunikacji, infrastruktury wiejskiej i rozwoju rolnictwa, zaopatrzenia w wodę i kanalizacji, ochrony środowiska oraz rozwoju obszarów miejskich i logistyki.

Analizując cele inicjatywy OBOR oraz „16+1”, można łatwo zauważyć, że oba programy dotyczą tych samych obszarów współpracy z tym, że dużo większe znaczenie ma OBOR, choćby ze względów politycznych w związku z wpisaniem inicjatywy do statutu KPCh podczas XIX zjazdu partii. Oznacza to również, że to na realizacji programu OBOR koncentrują się instytucje ChRL. Strona chińska może więc niejako wykorzystać kraje Europy Środkowej i Wschodniej do „przetestowania” wybranych rozwiązań, zanim

wdrożone zostaną w ramach OBOR. O podporządkowaniu koncepcji „16+1” programowi OBOR świadczy fakt włączania kolejnych krajów EŚW do programu Nowego Jedwabnego Szlaku, czego ukoronowaniem był kształt końcowego dokumentu szczytu EŚW-16+1 w Budapeszcie w 2017 r., w którym na początku umieszczono deklarację udziału szesnastki krajów EŚW w OBOR.

Inicjatywa EŚW-16+1 – założenia i realizacja

Inicjatywa EŚW-16+1 może bez dokładnej analizy budzić mieszane odczucia. Pomysł konsolidacji krajów Europy Środkowej i Wschodniej wokół współpracy z Chinami uznać można zarówno za niedorzeczny, jak i naturalny. Uwzględniając wspólną historię posocjalistycznego systemu gospodarczego, zauważalne są cechy wspólne tej grupy krajów europejskich i Chin. Ale już nawet te historyczne uwarunkowania dowodzą, że po 1989 r. ścieżki rozwoju krajów rozeszły się [Marácz, 2017], a kontakty oficjalne osłabiły, pomimo, że państwa te łączyło ciężenie do gospodarek krajów zachodnich jako zasadniczy cel polityki gospodarczej, choć motywy były nieco inne (w przypadku EŚW transformacja gospodarcza i aspirowanie do ugrupowań międzynarodowych UE i NATO, w przypadku Chin – nowe otwarcie i reforma). Poprawa współpracy gospodarczej nastąpiła po pierwszym okresie transformacji, a intensyfikacji sprzyjał światowy kryzys gospodarczy zapoczątkowany w 2008 r. Natomiast postępowanie współpracy w ramach EŚW-16 jest dość niezrozumiałe, mamy bowiem do czynienia z bardzo różnymi krajami o odmiennej sytuacji geopolitycznej, różnym etapie rozwoju gospodarczego i poziomie zamożności społeczeństw.

Inicjatywę „16+1”, czyli platformę współpracy Chin z państwami Europy Środkowo-Wschodniej, zainaugurowano w 2012 r. w Warszawie, ale różnice po-

tencjałów i interesów pomiędzy krajami europejskimi powodują, że częściowo program pozostaje forum rywalizacji o wsparcie finansowe ze strony ChRL, zwłaszcza dla państw spoza UE.

Podstawowym instrumentem finansowym inicjatywy EŚW-16+1 jest specjalnie dedykowany Fundusz Inwestycyjny China-CEE Fund, założony w 2013 r. [China-CEE Fund, 2018]. Przez kilka lat działania fundusz przyczynił się do realizacji 12 inwestycji w sektorze energetyki, edukacji, opieki zdrowotnej, telekomunikacji i produkcji. Celem funduszu jest intensyfikacja współpracy na poziomie przedsiębiorstw. W listopadzie 2017 r. utworzony został Fundusz Chiny-CEE II (pierwsze zamknięcie nastąpiło w lutym 2018 r. w wysokości 800 mln USD) przy udziale China EXIM Bank, Hungarian EXIM Bank, Silk Road Fund oraz CEE Equity Partners Ltd.

Jak już wspomniano, sam pomysł inicjatywy „16+1” nie był od początku oczywisty. Poza zróżnicowaniem i różnymi interesami krajów trzeba też zauważyć, że jeśli traktować inicjatywę jako forum integracji krajów EŚW, to nie sposób nie zauważyć, iż funkcjonują już różne poziomy współpracy (poza UE), np. Grupa Wyszehradzka czy ostatnio koncepcja Trójmorza. Różne jest postrzeganie relacji z Rosją oraz współpracy transatlantyckiej. Trudno więc mówić o wspólnych interesach tych krajów, które miałyby być wyartykułowane w ramach inicjatywy „16+1”. Zainicjowane przez Chiny przedsięwzięcie od początku budziło wiele wątpliwości, które urosły nawet w pewnego rodzaju mity [Pavličević, 2016].

Można spotkać się z uwagami, że inicjatywa jest zagrożeniem dla Europy, ponieważ Chiny dążą do rozwinięcia stosunków z krajami Europy Środkowo-Wschodniej w takim stopniu, aby ich znaczenie osłabiło współpracę tych krajów z Unią Europejską. Kraje te mogłyby

lobbować i prowadzić politykę korzystną dla Chin, ale podważając interesy UE jako całości czy nawet zagrażając europejskim wartościom. Wydaje się, że doświadczenia ostatnich blisko 6 lat nie potwierdzają takich zagrożeń. Od strony gospodarczej, integracja w ramach UE jest silna i nic nie wskazuje na to, aby inicjatywa „16+1” spowodowała jakąś reorientację poszczególnych państw. Ponadto, teza o wpływie na relacje w ramach UE poprzez państwa EŚW jest nieprawidłowa z prostej przyczyny – Chiny współpracują z państwami zachodnioeuropejskimi UE w znacznie większym stopniu niż z EŚW. Jeśli więc to dążenie do osłabienia UE miałyby mieć miejsce, to raczej przez bezpośrednie oddziaływanie w Unii Europejskiej, a nie przez kraje EŚW.

Grupa 16 krajów EŚW traktowana jest czasem jako chiński pomost do Europy. Pod kątem geograficznym państwa EŚW są rzeczywiście takim łącznikiem i traktować można to przedsięwzięcie jako korzystne dla fizycznego połączenia, poprzez poprawę infrastruktury transportowej regionu i promowanie integracji gospodarczej między Chinami a Europą. Można się jednak spotkać również z pejoratywnym definiowaniem tego „pomostu” jako chińskiego konia trojańskiego, który zapewni Pekinowi dostęp do rynku wewnętrznego UE i wpłynie na kształtowanie jej polityki, co spowoduje, że Europa uzależni się od wymiany gospodarczej z Chinami [Turcsányi, 2014.].

Tymczasem, analizując historię współpracy gospodarczej Chin z krajami europejskimi, można łatwo dostrzec, że choćby od początku transformacji gospodarczej w krajach posocjalistycznych, relacje z Chinami były bardzo ograniczone, podczas gdy z UE i wielkimi krajami zachodnioeuropejskimi kontakty były rozwijane bez zakłóceń. Chiny mają o wiele więcej mechanizmów współpracy z UE i znacznie intensywniejszą wymianę (obroty handlowe, inwestycje zagraniczne, projekty

Tablica 2 **Przejawy i wyniki współpracy w ramach EŚW-16+1 w okresie 2012-2017**

Ustanowienie platformy współpracy na szczeblu politycznym	Wzmocnienie połączeń infrastrukturalnych	Promowanie współpracy gospodarczej i handlu	Poprawa ram współpracy finansowej	Wzmocnienie więzi społecznych i kulturowych
<ul style="list-style-type: none"> • Ogólne szczyty polityczne (Warszawa 2012, Bukareszt 2013, Belgrad 2014, Suzhou 2015, Ryga 2016, Budapeszt 2017) • Otwarcie Sekretariatu ogólnego zajmującego się inicjatywą EŚW-16+1 (Pekin 2012) • Spotkania koordynatorów (łącznie 10) i/lub ministrów i oficjalnych delegacji w krajach EŚW lub Chinach 	<ul style="list-style-type: none"> • Ustanowienie grup roboczych: China-Hungary-Serbia Joint Working Group on Infrastructure Cooperation, Working Group Meeting on Cooperation in Facilitating Customs Clearance Among Chinese, Hungarian, Serbian and Macedonian Customs • Spotkania grup roboczych, konferencje • Podpisanie memorandum: Memorandum of Understanding on Hungary-Serbia railway cooperation projects (2014), Memorandum of Understanding on Jointly Building the „Belt and Road” Initiative z Węgrami, a następnie z Polską, Bułgarią, Czechami Serbią, Słowacją, Macedonią i Rumunią (2015), Łotwą (2016) i pozostałymi krajami EŚW (2017) • Porozumienie Chin i Węgier budowie i finansowaniu odcinka kolei między Węgrami a Serbią (2015) • Uruchomienie połączeń kolejowych: Chongqing-Xinjiang-Europe International Freight Train (z Chongqing do Duisburga w Niemczech przez EŚW), the Wuhan-Xinjiang-Europe International Freight Train (z Wuhan do Pragi), the Chengdu-Europe Express Rail (z Chengdu do Łodzi), the Zhengzhou-Xinjiang-Europe Freight Train (z Zhengzhou, do Hamburga w Niemczech przez EŚW), the Yiwu-Xinjiang-Europe Freight Train (z Yiwu do Madrytu), the Suzhou-Warszawa Block Train (z Suzhou do Warszawy) oraz the Hunan-Europe Express Rail (z Changsha do Duisburga) • Uruchomienie lotniczych połączeń transportowych: Pekin-Budapeszt (Air China, 2015), Pekin-Praga (China Hainan Airlines, 2015), Praga-Szanghaj (China Eastern Airlines, 2016), Praga-Chengdu (China Sichuan Airlines, 2016), Pekin-Warszawa (Air China, 2016), Pekin-Praga-Belgrad (China Hainan Airlines, 2017) • Utworzenie sekretariatu ds. morskich „16+1” (Polska 2017) 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja seminariów, forum współpracy, wydarzeń promujących wymianę (kilkadziesiąt wydarzeń) • Podpisanie umów o współpracy w konkretnych obszarach (np. rolnictwo, kontrola jakości, leśnictwo, energia jądrowa) 	<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie oddziałów banków chińskich w EŚW: Bank of China (Warszawa 2012, Budapeszt 2014, Praga 2015, Belgrad 2017), Industrial and Commercial Bank of China w Warszawie (2012), China Construction Bank (Warszawa 2016) • Utworzenie China-CEEC Coordinated Investment and Financing Framework przez Bank of China (2014) • Inwestycje banków z krajów EŚW w Chinach (od 2014) • Formalne przystąpienie Polski (2016) i Węgier (2017) do Asian Infrastructure and Investment Bank • Emisja obligacji zagranicznych przez Polskę i Węgry (od 2016) denominowanych w renminbi • Porozumienia bilateralne dotyczące swapów walutowych 	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacja sympozjów, konferencji, wymiana delegacji, tworzenie think tanków • Organizacja wydarzeń promujących kulturę Chin w krajach EŚW (np. festiwale, targi) • Ustanowienie 2015 r. rokiem promocji współpracy w zakresie turystyki między Chinami a EŚW • Ustanowienie 2016 r. rokiem promocji współpracy w zakresie kultury między Chinami a EŚW • Ustanowienie 2017 r. rokiem współpracy mediów chińskich i z krajów EŚW • Ustanowienie 2018 r. rokiem współpracy władz lokalnych Chin i krajów EŚW

Źródło: opracowanie własne na podstawie podsumowań szczytów „16+1”: Ministry of Foreign Affairs [2018] oraz Zuokui [2017].

infrastrukturalne) w zakresie większości aspektów stosunków dwustronnych z tzw. starymi członkami UE, niż ma to miejsce z krajami Europy Środkowo-Wschodniej. Nie ma więc uzasadnienia twierdzenie, że Chiny potrzebują „mostu” lub „konia trojańskiego”, aby dostać się do UE. Chińska obecność w Unii Europejskiej jest bowiem oczywista i niezwiązana ze współpracą w ramach „16+1”. Chiny mają też przyczynić się do realizacji Planu Inwestycyjnego dla Europy (tzw. planu Junckera), przygotowanego przez Komisję Europejską i Europejski Bank Inwestycyjny, w celu pobudzenia inwestycji w gospodarce europejskiej, a ostatnio stały się członkiem Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju (EBOR), co wskazuje raczej na zbliżenie polityki rozwojowej UE i Chin, a nie rywalizację.

Pojawiają się liczne głosy, że inicjatywa „16+1” nie przynosi oczekiwanych skutków. Zauważyć można po obu stronach platformy frustrację związaną z wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć [Musabelliu, 2017]. Przedstawiciele krajów EŚW twierdzą, że chińskie propozycje nie są dostosowane do ich potrzeb i niekoniecznie pozytywnie odbierane są postulaty ukierunkowania przez Chiny współpracy gospodarczej. Z kolei po stronie chińskiej taka reakcja nie jest zrozumiała, a ponadto pojawiają się zarzuty opóźnień w realizacji uzgodnionych projektów. Aby ocenić formułę współpracy w ramach inicjatywy „16+1”, dokonano przeglądu działań, które nastąpiły w ostatnich latach (tablica 2).

Gros działań, które dotychczas zostały zrealizowane, dotyczą tworzenia platform współpracy, również w ujęciu instytucjonalnym, a nie „twardych” efektów w postaci inwestycji infrastrukturalnych. Pomimo tych zastrzeżeń trzeba jednak również zauważyć, że w większości krajów EŚW odnotowano napływ inwestycji z Chin w ostatnich latach. Rośnie

również wymiana handlowa. Natomiast charakterystyczny jest brak wzajemności w relacjach inwestycyjnych. Podczas gdy napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych Chin rośnie, przepływy w drugą stronę nie rozwijają się tak dynamicznie [Romanowski, 2018].

Ten syntetyczny przegląd opinii na temat inicjatywy „16+1” sugeruje, że ostrzeżenie przedsięwzięcia jest odmienne w różnych kręgach. Poza entuzjastycznymi głosami pojawiają się uzasadnione obawy związane z gospodarczymi, politycznymi i geostrategicznymi konsekwencjami zaangażowania Chin w regionie Europy Środkowo-Wschodniej. Niniejszy artykuł jest próbą przedstawienia i zinterpretowania realnych faktów i problemów współpracy, a również wskazania racjonalnych wniosków pod kątem przyszłych form współpracy.

Bezpośrednie inwestycje zagraniczne

Chiny są światowym gigantem inwestycji bezpośrednich. W 2016 r. osiągnęły drugą po USA pozycję ze 183 mld USD [World Investment Report, 2017]. Wzrost w ostatnich latach napędzany był przez gwałtowny wzrost fuzji i przejęć dokonywanych przez chińskie przedsiębiorstwa. Chińskie źródła mówią nawet o jeszcze większych przepływach, niż wskazują na to oficjalne dane UNCTAD [UNCTAD STAT, 2018]. Chiny stały się również największym inwestorem w krajach najsłabiej rozwiniętych, daleko przed Francją i Stanami Zjednoczonymi. Co ważne, pomimo spadku napływu BIZ do Azji ogółem, Chiny pozostały trzecim co do wielkości odbiorcą bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2016 r., za USA i Wielką Brytanią. Interesująca jest zmiana, która nastąpiła zaledwie na przestrzeni kilku lat. Zmieniła się proporcja BIZ w odniesieniu do Chin, z prawie dwukrotnie wyższej wartości chińskich BIZ za granicą do niemalże zrównoważenia prze-

Tablica 3 Wartość BIZ z Chin na tle wartości BIZ ogółem w krajach EŚW-16 – stan na koniec 2014 roku

Kraj / wartość BIZ	Wartość BIZ łącznie (ogółem ze wszystkich krajów) w mln USD	Wartość BIZ z Chin w mln USD
Albania	4 295	7,03
Bośnia i Hercegowina	722	6,13
Bułgaria	47 098	170,27
Chorwacja	28 984	11,87
Czarnogóra	4 844	b.d.
Czechy	121 512	242,69
Estonia	2 069	3,5
Litwa	15 476	12,48
Łotwa	14 947	0,54
Macedonia	4 885	2,11
Polska	211 484	329,35
Rumunia	73 086	191,37
Serbia	29 595	29,71
Słowacja	49 741	127,79
Słowenia	12 386	5
Węgry	99 359	556,35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: China-central and Eastern Europe [2015].

plywów, co wynika przede wszystkim ze wzrostu powiązań z USA i amerykańskich inwestycji zagranicznych [Eurostat, 2017]. Tymczasem, kontynent europejski jest dominującym kierunkiem bezpośrednich inwestycji podmiotów chińskich, pomimo że usłyszeć można głosy o braku wzajemności w inwestycjach, co mogłoby zaszkodzić europejskim interesom. Ten brak wzajemności dotyczy wolnego, niemalże nieograniczonego dostępu do rynku, natomiast z drugiej strony Chiny nadal strategicznie ograniczają u siebie dostęp do wielu sektorów i istnieje nieformalna dyskryminacja zagranicznych firm [Hanemann, Huotari, 2018].

W relacjach z UE bezpośrednio inwestycje zagraniczne Chin również wzrosły w ostatnich latach rekordowo, osiągając w 2016 r. wartość 35 mld euro, w porównaniu do jedynie 1,6 mld euro w 2010 roku [Seaman, et al., 2017]. Wzrost nastąpił również w krajach EŚW, ale już znacznie niższy. O ile w krajach UE motywy inwe-

stycji zagranicznych przez chińskie przedsiębiorstwa związane są z dostępem do technologii, poprawą marki oferowanych produktów czy też po prostu wejściem na rynek europejski chińskich dóbr i usług, to w przypadku krajów EŚW jest to głównie ten ostatni aspekt.

Poniżej podjęta została próba ewaluacji BIZ dla grupy krajów EŚW-16. Należy na wstępie zaznaczyć, że taka analiza napotyka na trudności metodologiczne związane z dostępem do danych. Niestety, takich danych nie można zaczerpnąć z jednego wiarygodnego źródła. Eurostat zbiera dane głównie dla krajów członkowskich UE, trudno natomiast pozyskać szczegółowe informacje dla krajów bałkańskich. W Chinach kilka instytucji rządowych zajmuje się danymi z zakresu BIZ: Ministerstwo Handlu (MOFCOM), Państwowa Administracja Wymiany Zagranicznej (SAFE) oraz Narodowe Biuro Statystyczne (NBS). W zależności od organizacji i publikacji, dane krajowe

Tablica 4 Ewolucja wartości projektów budowlanych realizowanych przez chińskie przedsiębiorstwa w krajach EŚW-16 w latach 2012-2016 (10 000 USD) na tle PKB per capita tych krajów

Kraj / wskaźnik	PKB <i>per capita</i> w USD (2016)	Wartość projektów budowlanych (10 tys. USD)				
		2012	2013	2014	2015	2016
Albania	11 540	83	50	616	18 809	896
Bośnia i Hercegowina	12 172	b.d.	4242	29 548	19 410	1724
Bułgaria	19 243	5693	b.d.	20 894	3041	7758
Chorwacja	23 422	b.d.	4415	85	213	b.d.
Czarnogóra	17 633	b.d.	b.d.	b.d.	3107	3696
Czechy	34 749	4913	4730	4618	7754	5698
Estonia	29 743	755	b.d.	b.d.	b.d.	497
Litwa	29 862	b.d.	b.d.	b.d.	399	287
Łotwa	25 587	b.d.	1205	467	96	b.d.
Macedonia	14 942	b.d.	287	16515	36 906	20 958
Polska	27 383	628	3484	12 952	6873	5814
Rumunia	23 027	22 498	18 722	16 331	5037	18 457
Serbia	14 515	13 685	b.d.	b.d.	19 801	17 889
Słowacja	30 460	700	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Słowenia	32 723	19	37	76	194	688
Węgry	26 701	4835	3272	3693	b.d.	3883

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych: National Bureau of Statistics of China [2018] oraz World Bank [2018].

zbierane są w różny sposób, w różnym horyzoncie czasowym i obejmują jedynie wybranych partnerów, co w praktyce uniemożliwia ich wykorzystanie dla celów porównawczych w odniesieniu do państw EŚW. W poniższych zestawieniach, poza źródłami w postaci instytucji chińskich, opierano się również na raportach UNCTAD oraz Import Export Solutions.

Do końca 2014 r. inwestycje zagraniczne z Chin wyniosły blisko 1696 mln USD, z czego dominującymi krajami były Węgry, Polska, Czechy, Bułgaria i Słowacja. Poza Czechami, to są też kraje, do których napłynęło najwięcej inwestycji bezpośrednich w 2014 r. Natomiast należy podkreślić, że wartość inwestycji zagranicznych z Chin jest znikoma w porównaniu z innymi źródłami BIZ w krajach EŚW. Odnosząc dane z kierunku Chin do inwestycji ogółem, zauważyć można, że pomimo iż Polska jest krajem przyciągającym ogólnie największą wartość inwestycji zagranicz-

nych, to nie jest krajem dominującym w zakresie BIZ z Chin (tu pierwszeństwo obejmują Węgry). Natomiast trzeba podkreślić (tablica 3), że grupa pięciu krajów będących członkami UE, wg stanu na koniec 2014 r. osiągnęła najwyższe wartości BIZ z Chin (tj. Węgry, Polska, Czechy, Rumunia i Słowacja).

Zupełnie inaczej ewoluje współpraca związana z realizacją projektów budowlanych, gdzie zaangażowani są partnerzy z Chin. Powołując się na szczegółowe dane, publikowane przez chińskie Narodowe Biuro Statystyczne, można zbadać ewolucję wartości projektów budowlanych realizowanych przez chińskie przedsiębiorstwa za granicą (tablica 4).

Wielkość zaangażowania w ramach projektów budowlanych nie jest rozłożona równomiernie w grupie krajów EŚW-16. Zależność jest w przybliżeniu odwrotnie proporcjonalna do wysokości PKB w

przeliczeniu na 1 mieszkańca. Czym wyższe PKB *per capita*, tym zaangażowanie w zakresie projektów infrastrukturalnych jest niższe. Widoczny jest też kierunek inwestowania w południowej części regionu, a szczególnie w mniej zamożnych posocjalistycznych państwach Półwyspu Bałkańskiego.

Institucją, która może być pomocna do wspierania inwestycji infrastrukturalnych, jest Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB), który ma obecnie trzech – Polskę, Węgry i Rumunię – członków z grupy krajów EŚW-16. Do priorytetowych zaliczane są cztery obszary inwestycji: logistyka i transport, sektor energetyczny, zrównoważone miasta oraz gospodarka wodna (to szczególnie ważny priorytet w krajach azjatyckich). Wydaje się, że wciąż jeszcze jest niewykorzystany potencjał korzystania z usług banku i wypracowane mogą zostać bardziej atrakcyjne możliwości współpracy.

Mówiąc o możliwościach rozwoju współpracy, należy wspomnieć o głównych chińskich „graczach” na rynkach krajów EŚW-16. Do takich zaliczyć na pewno należy China Communications Construction Company – CCCC, jedną z największych firm budowlanych na świecie. Przedsiębiorstwo zajmuje się inwestycjami infrastrukturalnymi, głównie transportowymi i wykonała wiele inwestycji w postaci autostrad, mostów, tuneli, szybkich kolei, portów lotniczych i morskich [CCCC, 2018]. Na swojej stronie internetowej CCCC głosi hasło: *We are building a connected world*. W krajach EŚW firma wybudowała most Zemun-Borča w Serbii, a także planuje rozbudowę portu w rumuńskiej Konstancy.

Z punktu widzenia inicjatywy „16+1” istotne są inwestycje chińskie w regionie europejskim. Ale też traktując to przedsięwzięcie jako forum współpracy grupy państw, można sprawdzić, jak kształtuje się napływ inwestycji z krajów EŚW-16

Tablica 5 Ewolucja napływu BIZ danego kraju w Chinach w latach 2014-2016 w mld USD na tle PKB *per capita*

Kraj / wskaźnik	PKB <i>per capita</i> w USD (2016)	Kierunki napływu BIZ do Chin		
		2014	2015	2016
Albania	11 540	b.d.	b.d.	b.d.
Bośnia i Hercegowina	12 172	b.d.	b.d.	b.d.
Bułgaria	19 243	b.d.	14	133
Chorwacja	23 422	2	10	37
Czarnogóra	17 633	b.d.	b.d.	b.d.
Czechy	34 749	3371	1627	1148
Estonia	29 743	8	7	
Litwa	29 862	0	22	1544
Łotwa	25 587	2	0	10
Macedonia	14 942	b.d.	b.d.	b.d.
Polska	27 383	219	8227	585
Rumunia	23 027	b.d.	b.d.	204
Serbia	14 515	b.d.	b.d.	b.d.
Słowacja	30 460	360	1071	66
Słowenia	32 723	6	3	55
Węgry	26 701	45	317	325

do Chin. W tablicy 5 przedstawiono BIZ przedsiębiorstw danego kraju w Chinach w latach 2014-2016, na tle PKB *per capita* danego kraju. W zależności od roku, wysokość przepływów różniła się, ale zasadniczo największe odnotowywane są z krajów najwyżej rozwiniętych regionów, przy czym nie ma tu już widocznej dominacji Węgier, ujawniającej się w zakresie skumulowanych wartości chińskich BIZ w regionie EŚW.

Perspektywa poszczególnych krajów Europy Środkowo-Wschodniej

Kraje Europy Środkowo-Wschodniej zaangażowane we współpracę w ramach „16+1” nie są jednolitą grupą państw o podobnym potencjale demograficznym i gospodarczym. Interesujące jest zbadanie, czy kontakty gospodarcze z Chinami i zaangażowanie inwestycyjne Państwa Środka, odpowiadają ogólnej pozycji danego kraju w grupie EŚW-16. W tym celu dokonano ewaluacji podstawowych wskaźników, dotyczących wielkości poszczególnych państw (powierzchnia, ludność), potencjału gospodarczego (wielkość PKB) i napływ BIZ oraz wielkość wymiany handlowej (eksport/import) – zob. tablice 6 i 7. Badanie dotyczy danych za ostatni dostępny rok – 2016. Na tym tle zestawiono trzy wskaźniki dotyczące współpracy z Chinami: wartość projektów kontraktowych, wielkość eksportu do Chin i importu z Chin. Następnie dokonano kalkulacji udziału procentowego poszczególnych wielkości wskaźnikowych dla danego kraju w odniesieniu do sumy dla EŚW-16.

Grupa największych krajów EŚW-16 – kraje o powierzchni powyżej 200 tys. km² i liczbie ludności powyżej 19 mln: Polska, Rumunia.

Grupa średnich krajów EŚW-16 – kraje o powierzchni od 70 do 120 tys. km² i liczbie ludności od 7 do 11 mln: Bułgaria, Serbia, Węgry, Czechy.

Grupa małych krajów EŚW-16 – kraje o powierzchni poniżej 70 tys. km² i liczbie ludności poniżej 7 mln: Litwa, Łotwa, Chorwacja, Bośnia i Hercegowina, Słowacja, Estonia, Albania, Macedonia, Słowenia, Czarnogóra.

Grupa największych krajów EŚW-16

Polska jest największym krajem EŚW-16, zarówno pod kątem powierzchni (23 proc. powierzchni EŚW-16), jak i liczby ludności (32 proc. ogółu). O potencjale gospodarczym świadczy ponad 35 proc. udział Polski w ogóle PKB wypracowywanego przez kraje EŚW-16. Nieco niższy jest udział Polski w eksporcie i imporcie (27-28 proc.), natomiast najniższy w całkowitych bezpośrednich inwestycjach napływających w 2016 r. (15 proc.). Znaczenie Polski na tle całej grupy krajów w kontaktach z Chinami nie jest tak duże, jak wskazywać mógłby na to potencjał demograficzny i gospodarczy. Wartość projektów kontraktowych realizowanych przez stronę chińską w 2016 r. w Polsce nie osiągnęła 7 proc. ogółu projektów zakontraktowanych w EŚW. Relatywnie niski jest też udział wartości eksportu do Chin z Polski w ogóle wartości eksportu z krajów EŚW-16. Co prawda, Polska jest trzecim krajem pod względem tego wskaźnika (17 proc.), natomiast znacznie większa jest wartość eksportu do Chin z Węgier, a nawet z Czech. Natomiast Polska jest zdecydowanie największym importerem towarów i usług z Chin (blisko 35 proc. ogółu).

W przypadku Rumunii, drugiego co do wielkości państwa EŚW-16, interesujące jest zestawienie podstawowych wskaźników relacji międzynarodowych. Znaczenie tego kraju w aspekcie wielkości importu, eksportu i napływu bezpośrednich inwestycji zagranicznych jest znacznie niższe od demograficznego i gospodarczego potencjału.

Niemalże identycznie kształtował się w 2016 r. relatywny poziom wymiany z Chinami (udział eksportu i importu ok. 8-10 proc. ogółu dla krajów EŚW-16). Zdecydowanie wyższa jest natomiast wartość projektów kontraktowych, co świadczy o istotnym bezpośrednim zaangażowaniu strony chińskiej w postaci inwestycji, których około jedna piąta wartości dla całej grupy badanych krajów dotyczyła w 2016 r. Rumunii.

Grupa średnich krajów EŚW-16

Bułgaria, na tle pozostałych państw EŚW-16, prezentuje się jako relatywnie znaczący kraj pod kątem liczby ludności i powierzchni, ale o mniejszym znaczeniu w zakresie wielkości wymiany międzynarodowej i przyciągania bezpośrednich inwestycji z zagranicy (w 2016 r. udział BIZ w Bułgarii wyniósł tylko 1 proc. BIZ w badanych krajach). Na tym tle, wartość projektów kontraktowych ze stroną chińską przedstawia się bardzo dobrze, osiągając blisko 9 proc. ogółu projektów w EŚW-16. Udział wartości eksportu do Chin jest niemalże identyczny procentowo jak udział wartości eksportu ogółem w odniesieniu do całej grupy krajów (ok. 4 proc.).

Serbia jest państwem o niższym PKB, również znikomym udziale w ogóle wartości eksportu i importu krajów EŚW-16. Na uwagę zasługuje natomiast wysoka wartość projektów kontraktowych w 2016 r. z udziałem strony chińskiej.

Węgry są wyjątkowym krajem EŚW pod kątem przyciągania bezpośrednich inwestycji zagranicznych. W 2016 r. napływ BIZ przekroczył 60 proc. ogółu napływu BIZ do badanych krajów. Należy podkreślić, że wartość eksportu do Chin jest najwyższa w przypadku Węgier i wynosi ponad 23 proc. wartości eksportu wszystkich krajów EŚW-16 do Chin.

Czechy z kolei są krajem o znacznie mniejszym udziale napływu BIZ ogółem (poniżej 6 proc.), także wartość projektów

kontraktowych z Chin jest procentowo mniejsza niż można byłoby oczekiwać z perspektywy wielkości wymiany międzynarodowej z Chinami. Na uwagę zasługuje natomiast wysoka wartość eksportu do Chin (druga po Węgrzech i większa niż wartość eksportu z Polski do Chin).

Grupa małych krajów EŚW-16

Litwa, z wyjątkiem relatywnie niskiego napływu BIZ, jest krajem o zrównoważonym udziale wielkości PKB, importu i eksportu w ogóle EŚW-16 (ok. 2-3 proc.). Na tym samym poziomie jest wielkość importu z Chin, natomiast zaangażowanie strony chińskiej wyrażone wartością projektów kontraktowych jest bardzo małe.

Łotwa osiąga jeszcze niższe procentowo wskaźniki udziału w PKB, wartości wymiany międzynarodowej niż Litwa. Co ciekawe, układ procentowo wyrażonych kontaktów z Chinami jest niemalże identyczny jak w przypadku Litwy.

Chorwacja jedynie pod kątem powierzchni ulega Łotwie. Wszystkie pozostałe wskaźniki, włącznie z napływem BIZ, są wyższe i osiągają wartości zbliżone do Litwy. Natomiast interesujące są bardzo zbliżone do Łotwy wartości eksportu i importu w relacjach z Chinami.

Gospodarka Bośni i Hercegowiny jest stosunkowo zamknięta, na co wskazuje niski udział wartości eksportu, importu i BIZ. Natomiast w relacjach z Chinami, w 2016 r. zaobserwowano realizację inwestycji zagranicznych wyrażoną relatywnie wysoką wartością projektów kontraktowych.

W przeciwieństwie do Bośni i Hercegowiny, Słowacja jest z kolei państwem o stosunkowo wyższym procentowo znaczeniu wartości wymiany międzynarodowej (pomimo dość niskich wartości napływu BIZ w 2016 r.). Natomiast w relacjach z Chinami na uwagę zasługują znaczące (biorąc pod uwagę wielkość kraju) wartości eksportu do Chin (trzeci kraj po Węgrzech i Polsce).

Estonia, w gronie 16 krajów prezentuje się jako kraj o małym udziale PKB (niewiele powyżej 1 proc. ogółu krajów) i również niskim napływie BIZ (poniżej 1 proc.). Nieco lepiej przedstawiają się wskaźniki wymiany międzynarodowej. W zakresie kontaktów z Chinami, w 2016 r. nie zanotowano kontraktów projektowych, a udziały wartości eksportu i importu są również na niskim poziomie.

Albania jest postrzegana jako kraj o zamkniętej gospodarce i rzeczywiście świadczą o tym niskie wskaźniki udziału w wymianie międzynarodowej oraz napływie BIZ. Analogiczne są wskaźniki wyrażające znaczenie współpracy z Chinami.

W przypadku Macedonii, na uwagę zasługuje przede wszystkim wysoka wartość projektów kontraktowych z Chinami w 2016 r. Również w latach 2014 i 2015

zaangażowanie strony chińskiej było znaczące, co świadczy o zainteresowaniu inwestorów z Chin gospodarką tego kraju, co ma związek m.in. z planowaną budową, przebiegającej przez Macedonię, linii kolejowej Pireus – Budapeszt.

Słowenia, w przeciwieństwie do niektórych krajów byłej Jugosławii, jest gospodarką otwartą, o dużym znaczeniu wymiany międzynarodowej, choć relatywnie niski był napływ BIZ w 2016 r. W kontaktach z Chinami zdecydowanie największe znaczenie ma duża wartość importu z Chin.

Czarnogóra jest najmniejszym krajem w grupie EŚW-16, więc jej pozycja w badanej grupie krajów nie może być procentowo znacząca. Natomiast kraj ten jest zauważany przez inwestorów z Chin, na co wskazuje relatywnie wysoka wartość projektów kontraktowych w 2016 r.

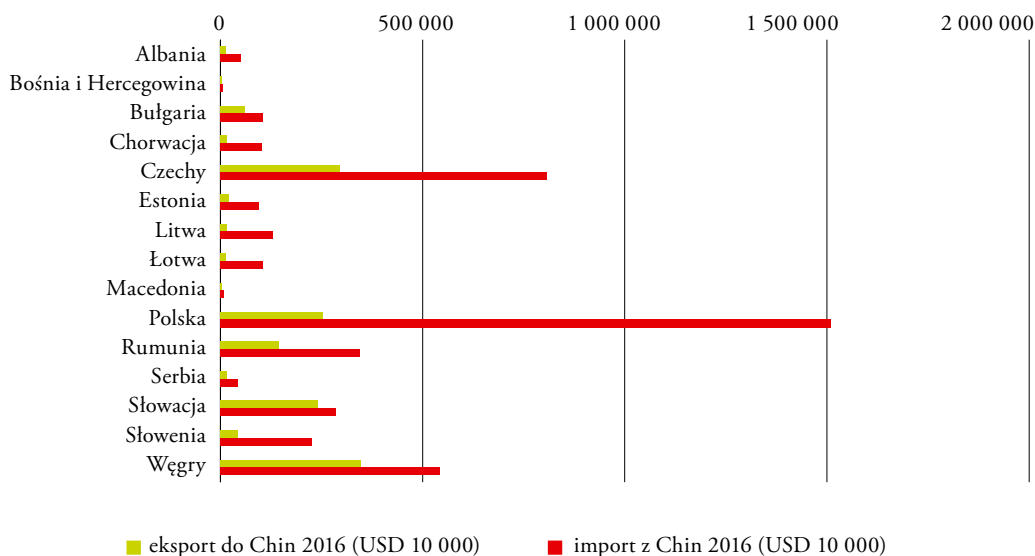
Tablica 6 Chiny jako partner w wymianie handlowej poszczególnych krajów EŚW-16 w 2016 roku

Kraj / wskaźnik	Eksport towarów i usług w mln USD (ceny bieżące)	Udział % eksportu do Chin w ogóle eksportu	Miejsce w rankingu dla danego kraju	Import towarów i usług w mln USD (ceny bieżące)	Udział % importu z Chin w ogóle importu	Miejsce w rankingu dla danego kraju
Albania	3440	3,1	7	5436	8,8	3
Bośnia i Hercegowina	5945	b.d.	x	8843	6,5	5
Bułgaria	33 975	b.d.	x	31 764	3,7	9
Chorwacja	25 292	b.d.	x	23 643	3,3	8
Czarnogóra	1778	5,9	4	2752	9,0	3
Czechy	155 021	b.d.	x	140 732	12,7	2
Estonia	18 440	b.d.	x	17 532	8,3	3
Litwa	31 818	b.d.	x	31 292	b.d.	x
Łotwa	16 553	b.d.	x	16 307	3,3	8
Macedonia	5380	b.d.	x	6954	5,8	5
Polska	246 152	b.d.	x	227 257	12,4	2
Rumunia	77 637	b.d.	x	79 397	5,0	6
Serbia	19 153	b.d.	x	22 013	8,9	3
Słowacja	82 793	b.d.	x	81 799	8,4	3
Słowenia	34 741	b.d.	x	30 625	4,8	5
Węgry	112 694	b.d.	x	99 969	5,3	5

Objaśnienie: x – kraj poza pierwszą dziesiątką.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: UNCTAD STAT [2018], United Nations Conference on Trade and Development, Import Export Solutions, Societe General.

Rysunek 1 Wymiana towarów i usług z Chinami w krajach EŚW-16 w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne.

Podsumowując należy podkreślić, że zależności między badanymi relacjami nie zawsze są oczywiste. Pomimo wielkości potencjału demograficznego i gospodarczego, niektóre kraje nie dominują w wymianie międzynarodowej z Chinami i nie są największym odbiorcą inwestycji zagranicznych z Chin. Najwyższa wartość projektów kontraktowych z Chin w 2016 r. została wykazana w Macedonii, Rumunii i Serbii. W przypadku eksportu do Chin zdecydowanie dominują Węgry, wyprzedzając Czechy i następnie największy kraj – Polskę.

Rangę Chin, jako partnera w kontaktach zagranicznych dla krajów EŚW, można również ocenić analizując udział procentowy wymiany międzynarodowej w całkowitej wymianie w danym kraju, a również miejsca Chin jako partnera gospodarczego danego kraju (tablica 6).

W przypadku większości krajów Chin nie są znaczącym partnerem w zakresie eksportu towarów i usług. Jedynie w przypadku Czarnogóry znajdują się w pierwszej dziesiątce partnerów gospodarczych. Natomiast w przypadku importu jedynie Litwa jest wyjątkiem, gdzie Chin nie znalazły się w rankingu 10 krajów o największych wartościach importu

towarów i usług. Dla siedmiu państw Chin stają się już pierwszoplanowym partnerem w zakresie importu (w pierwszej trójce w rankingu). Istnieje natomiast wielki potencjał rozwoju współpracy również w relacjach eksportowych, a także wzajemnych inwestycjach zagranicznych i współpracy projektowej.

Jak przedstawiono na rysunku 1, wszystkie kraje EŚW-16 wykazują ujemne saldo wymiany handlowej z Chinami. Najbardziej zrównoważony jest bilans Słowacji, gdzie wartość importu minimalnie przewyższa wartość eksportu. Kraje, które są największymi importerami (Polska i Czechy), wykazują również największe wartości importu z Chin. Najistotniejsze niezrównoważenie bilansu handlowego występuje w Polsce, gdzie wartość importu z Chin blisko sześciokrotnie przewyższa wartość eksportu do Chin.

Wnioski

Doświadczenia bez mała sześciu lat współpracy w ramach inicjatywy „16+1” pokazały, że istnieje potencjał wspólnych działań, ale również dowiodły mankamentów przyjętych rozwiązań. Nie ma jednolitego podejścia wśród badanych

Tablica 7 Wartość BIZ w latach 2014-2016 w krajach EŚW, wartość BIZ z Chin na koniec 2014 roku i napływ BIZ z Chin w 2014 roku

Kraje / wskaznik	Wartość BIZ łącznie w mln USD			Wartość BIZ z Chin na koniec 2014	Napływ BIZ z Chin w 2014 r. (10 000 USD) Kraje TOP 8
	2014	2015	2016	mln USD	mln USD
Albania	4295	4331	4987	7,03	
Bośnia i Hercegowina	722	6792	6848	6,13	
Bułgaria	47 098	42 908	42 165	170,27	20,42
Chorwacja	28 984	25 951	27 645	11,87	3,55
Czarnogóra	4844	457	4663		
Czechy	121 512	116 628	115 204	242,69	2,46
Estonia	2069	19 011	19 193	3,5	
Litwa	15 476	14 694	13 773	12,48	
Łotwa	14 947	14 746	14 253	0,54	
Macedonia	4885	479	5016	2,11	
Polska	211 484	182 528	185 903	329,35	44,17
Rumunia	73 086	70 148	71 804	191,37	42,25
Serbia	29 595	29 043	30 345	29,71	11,69
Słowacja	49 741	43 688	41 615	127,79	45,66
Słowenia	12 386	1259	12 731	5	
Węgry	99 359	84 461	77 721	556,35	34,02

Źródło: Import Export Solutions [2018], UNCTAD STAT [2018], China-central and Eastern Europe [2015].

krajów. Węgry i Serbia uznają ofertę partnerów chińskich za korzystną, podczas gdy uważana za lidera Polska uznaje niektóre warunki współpracy (w tym kapitałowe) raczej za nieatrakcyjne. Wyraźne są też różnice zaangażowania Chin w poszczególnych krajach, np. w krajach bałkańskich mamy do czynienia z inwestycjami infrastrukturalnymi, a w Czechach występują liczne fuzje i przejęcia. Trzeba też zauważyć, że dla dużego kraju, jakim jest Polska, inicjatywa „16+1” jest jedynie dodatkowym formatem kontaktów z Chinami, z pomocą którego może ona intensyfikować stosunki dwustronne i próbować wspierać realizację własnych interesów gospodarczych.

Niewątpliwie konieczne jest wypracowanie bardziej efektywnych mechanizmów współpracy, z wykorzystaniem powołanych sekretariatów i innych instytucji, ale również poza nimi. Ale co

ważniejsze, wobec różnorodności państw, wskazana jest współpraca dwustronna Chin z poszczególnymi krajami, a nawet działania na poziomie regionalnym. Pierwsze elementy takiego rozwoju wzajemnych kontaktów już miały miejsce, poprzez wizyty przedstawicieli państw EŚW-16 w prowincjach Chin. Taka współpraca na szczeblu regionalnym powinna być kontynuowana i wzmocniona. Traktowanie grupy EŚW-16 jako całości ma sens jedynie, jeżeli wykorzystywane będą efektywnie instrumenty wsparcia dwustronnych bezpośrednich kontaktów powstałych na poziomie inicjatywy „16+1”. W tym kontekście pożądane byłoby również utworzenie innowacyjnych i ukierunkowanych na skuteczne wdrożenie mechanizmów – nawet w mniejszych krajach czy regionach, ponieważ może to wywołać pozytywny skutek jednego przedsięwzięcia i otworzyć ścieżkę dla in-

nych, a w dalszej perspektywie urzeczywistnić relację *win-win* i stymulowanie dalszego rozwoju.

Wydaje się, że uzyskanie obopólnych korzyści zapewniłoby również prowadzenie wspólnych badań naukowych i badawczo-wdrożeniowych. Postulatem,

wynikającym z przeprowadzonej analizy, jest również potrzeba ujednoczenia i poprawy dostępności źródłowych danych ekonomicznych dotyczących współpracy gospodarczej w ramach „16+1”, szczególnie w kontekście grupy krajów europejskich spoza UE.

Bibliografia:

1. 16+1 Coordinating Secretariat for Maritime Issue [2018], *CCCC investments in the Central Eastern Europe 2018*, dostęp 18/04/2018.
2. China Communications Construction Company [2018], <http://en.ccccltd.cn>.
3. *China-CEE Fund* [2018], <http://china-ceefund.com>.
4. China-central and Eastern Europe [2015], *Investment cooperation report, China-CEEC Liaison Mechanism for Investment Promotion Agencies*, Editor, Investment Promotion Agency of Ministry of Commerce of the P.R. China (CIPA), Intellectual support: Deloitte China.
5. Eurostat [2017], *World direct investment patterns*, <http://ec.europa.eu/eurostat>, dostęp 25/04/2018.
6. García-Herrero A., Kwok K.C., Xiangdong L., Summers T., Yansheng Z. et al. [2017], *A Joint Report by Bruegel, Chatham House, China Center for International Economic Exchanges and The Chinese University of Hong Kong EU-China Economic Relations to 2025 Building a Common Future*, September 2017, <https://www.chathamhouse.org>, dostęp 2/04/2018.
7. Hanemann T., Huotari M. [2018], *EU-China FDI: Working towards reciprocity in investment relations*, A report by Rhodium Group (RHG) and the Mercator Institute for China Studies (MERICS), <https://www.merics.org>, dostęp 10/03/2018.
8. Hanemann T., Huotari M. [2017], *Record flows and growing imbalances, Chinese Investment in Europe in 2016*, Rhodium Group, “Mercator Institute for China Studies”, No 3, January.
9. *Import Export Solutions* [2018], Societe General, <https://import-export.societegenerale.fr>, dostęp 20/04/2018.
10. Marácz F., [2017], *East-Central Europe on the New Silk Road*, Belt and Road Center Hungary, <http://beltandroadcenter.org>, dostęp 3/04/2018.
11. Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China [2018], <http://www.fmprc.gov.cn>.
12. Musabelliu M. [2017], *China’s Belt and Road Initiative Extension to Central and Eastern European Countries – Sixteen Nations, Five Summits, Many Challenges*. CIRR XXIII (78) 2017, 57-76, DOI 10.1515/cirr-2017-0007.
13. National Bureau of Statistics of China [2017], *China Statistical Yearbook 2017*, <http://www.stats.gov.cn>, dostęp 25/04/2018.
14. Pavličević D. [2016], *China in Central and Eastern Europe: 4 Myths. Debunking four myths about China’s “16+1” platform with Central and Eastern Europe*, <https://thediplomat.com>, dostęp 20/03/2018.
15. Romanowski M. [2018], *The Four Faces of China in Central and Eastern Europe*, <https://yaleglobal.yale.edu>, dostęp 10/04/2018.

16. Seaman J., Huotari M., Otero-Iglesias M. [2017], *Chinese Investment in Europe. A Country-Level Approach*, ETNC Report, December.
17. *The Belt and Road Initiative* [2018], Resource Portal on Belt and Road, <http://china-trade-research.hktdc.com>.
18. Turcsányi R. [2014], *Central and Eastern Europe's courtship with China: Trojan horse within the EU?*, EU-Asia at a Glance, European Institute of Asian Studies, IAS Policy Paper, January, <http://www.eias.org>, dostęp 10/03/2018.
19. UNCTAD STAT [2018], United Nations Conference on Trade and Development, <http://unctad.org>.
20. World Bank [2018], *World Development Indicators*, <https://data.worldbank.org>, dostęp 20/03/2018.
21. *World Investment Report* [2017], Investment and the digital economy, United Nations Conference on Trade and Development, UNCTAD.
22. Zuokui L. [2017], *Europe and the "Belt and Road" Initiative: Responses and Risks*, <http://ies.cass.cn>.

Dr hab. **Monika Bąk**, prof. UG, Katedra Ekonomiki Transportu, Wydział Ekonomiczny, Uniwersytet Gdański.